

HERFSTDOSSIER: SOCIAAL SANEREN

Van de financiële crisis kwam een sociaaleconomische crisis. En van de weeromstuit ook een budgettaire crisis: opnieuw een groot gat in de begroting en een optassende schuldenberg. Gevolg: opnieuw zware inspanningen nodig om die begroting op orde te krijgen. De ontslagnemende regering deed al bij al correct haar deel. Maar het grote werk moet nog komen. Niet enkel omdat zulks te moeilijk ligt voor een regering in lopende zaken. Maar ook omdat die al eerder besepte dat een te snelle sanering het broze herstel van economie en werkgelegenheid onderuit dreigde te halen.

Maar nu ontsnappen we er niet meer aan. In de loop van oktober moet de begroting 2012 er liggen, met inbegrip van een eerste zware saneringsinspanning. Liefst van al nog in het kader van een ambitieus meerjarentraject voor de periode 2012-2015. De ontslagnemende regering is alvast de voorbereiding begonnen. Maar de regeringsonderhandelaars of de nieuwe federale regering zullen dit overnemen.

Niet alleen België staat voor een zware sanering. Want de financiële crisis sloeg wereldwijd toe. En dus zijn wereldwijd nationale regeringen bezig begrotingsgewijs orde op zaken te stellen. Onder het wantrouwige oog van de financiële markten en de internationale instellingen.

Dat geeft onvermijdelijk veel discussie vooraf over de marsrichting. Als ACV willen we daarin een consequente lijn aanhouden. Maar ook een "gedragen" lijn. Daarom dit dossier. Met eerst een deel centen en cijfers, over de begrotingstoestand en de budgettaire uitdagingen. En vervolgens op hoofdlijnen onze krachtlijnen voor een sociale sanering.

Parallel lanceerden we een ACV-dossier over rechtvaardige fiscaliteit. Dit is samen te lezen met dit werkstuk. Je vindt er meer detail in over het inkomstenluik van onze voorstellen.

De crisis slaat een gat

Voor deze crisis uitbraak was de begroting ook al niet gezond. Eerst paarsgroen en dan paars lieten na om inkomsten en uitgaven structureel in evenwicht te brengen en voldoende reserves op te bouwen voor de vergrijzing. Kunst- en vliegwerk, hebben we het ooit genoemd. Met al te veel jaarlijks oplapwerk met eenmalige maatregelen. En dus zonder de noodzakelijke structurele ingrepen. De federale regering mixte in de periode 1999-2007 liever een populaire cocktail van lagere belastingen en hogere uitgaven. En dat samen met een omvangrijke overheveling van middelen naar Gewesten en Gemeenschappen, door een aanpassing van de Financieringswet. Waardoor ook nauwelijks middelen overbleven voor het spijzigen van het Zilverfonds. Sinds 2007 werd zelfs geen euro meer bijgestort, afgezien van wat intrest op de vroeger opgebouwde reserves.

Na de verkiezingen van 2007 kwamen we, door het communautaire opbod, in een periode van politieke instabiliteit. Waardoor 2007 en 2008 ook al verloren gingen. Met vervolgens de financiële crisis, voluit vanaf september 2008, na het omvallen van Lehman Brothers in de Verenigde Staten. Die crisis verplichtte eenvoudigweg in het rood te gaan en/of te gaan bijlenen. Door de reddingsoperaties voor de banken. Door de impact van de crisis op de inkomsten (bijdragen en belastingen) en op de uitgaven (vooral RVA). En door de kost van het relancebeleid.

Gevolg was dat 2009 werd afgesloten met een begrotingstekort ten beloop van 6,0% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Dat is bijna het dubbele van de marge die Europa laat. In 2009 liep de overheidsschuld ook op tot 96.2% van het BBP. Dat is meer dan de helft boven de Europese norm (maximum 60 % van het BBP). Geen schitterende startpositie op de vooravond van de massieve pensionering van de grote, naoorlogse babyboomgeneratie. De eerste babyboomers, die van 1945, werden in 2010 immers 65 jaar.

Voor een goed begrip: we hebben het hier dan wel over de globale begroting: de begrotingen van alle overheden + sociale zekerheid samengeteld. Dus met inbegrip van de begrotingen van Gewesten en Gemeenschappen en van de lokale overheden.

Saneringspad

De Hoge Raad voor Financiën (HRF) berekende in september 2009 voor wat in de periode 2010-2015 kon worden verwacht bij ongewijzigd beleid, dus wanneer de overheden geen nieuwe maatregelen zouden nemen aan de kant van de inkomsten of de uitgaven. Dan zou het gat in de begroting verder aangroeien van 5,9% tot 7,4% in 2015. En verder doorgroeien tot 8,5% in 2020.

De totaalschuld zou al in 2012 de 130% van het BBP bereiken en verder aandikken in de richting van 140% in 2020. Waarmee het record van 1993 zou worden gebroken. Voor een deel vloeit die evolutie spontaan voort uit de zogenaamde rentesneeuwbal. De overheid moet rente betalen op het geld dat ze moet lenen. Ook om die rentes te kunnen betalen moet ze bijkomend gaan lenen. Wat opnieuw extra rentes betekent. Enzovoorts. Een "explosieve spiraal" dus (dixit de HRF), waardoor steeds meer van de jaarbegroting opgaat aan rentelasten: 5,9% van het BBP in 2020, 2,1% meer dan in 2008. En waardoor de overheden zich steeds dieper in de schulden werkten. Die rentesneeuwbal zou al vanaf 2010 gaan rollen en aandikken.

Tegen die achtergrond werd met de Europese commissie een scenario uitgewerkt voor het herstel van het budgettaire evenwicht tegen 2015. Al werd het nadien meermaals verstrengd. Het laatste scenario, het zogenaamde Stabiliteitsprogramma (versie april 2011), vind je hieronder (in % van het Bruto Binnenlands Product, BBP).

Begrotingsjaar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Afspraken met Europa	-5.9 %	-4.1%	-3.6%	-2.8%	-1.8%	-0.8%	0.2%

Op die basis slaagde de federale regering er uiteindelijk in toch een begroting op te stellen voor 2010. En in één beweging ook voor 2011. Met in die tweejaarsbegroting een eerste, beperkte saneringsinspanning voor 3,3 miljard euro. Verdeeld in drie gelijke parten: 1,1 uitgavenbesparingen, 1,1 nieuwe inkomsten 1,1 zogenaamde diversen (bijdrage kerncentrales, bijdragen banken en bestrijding van de fraude). Al bij al redelijk evenwichtig, stelden we toen. Al beseften we toen ook dat het zware werk nog moest komen.

Die begroting leidde er in elk geval toe dat de schuldaanwas min of meer kon worden gestuit: 96.6% van het BBP in 2010. Terwijl het overheidstekort zelfs kon worden teruggedrongen tot 4.0% van het BBP (0.1% beter dan het bovenvermelde traject). Ook doordat België had kunnen profiteren van een sneller dan verwachte herneming van de groei.

Anderhalf jaar verder

Inmiddels zitten we anderhalf jaar verder. Met sinds april 2010 een ontslagnemende regering. Met intussen ook een economische en internationale context die fundamenteel is veranderd.

Met gelukkig wat goed nieuws. De financiële crisis heeft, minder dan in veel andere westerse landen, huisgehouden in de Belgische economie en op de Belgische arbeidsmarkt. Dankzij onze arbeids- en sociale bescherming die werken als automatische stabilisator en het beleid van arbeidsherverdeling (via de economische werkloosheid en de crisismaatregelen). Onze gemiddelde jaarlijkse groei is sinds het uitbreken van de crisis zelfs hoger dan die van het Duitse *Wirtschaftswunder*. De werkgelegenheid is bij ons minder zwaar teruggezaakt en herstelde zich ook sneller dan verwacht. De vergrijzingskosten werden inmiddels ook neerwaarts herraamd. In het bijzonder door een hoger geboortetal en een opwaartse bijstelling van de immigratiecijfers. En de budgettaire objectieven voor 2011 zouden netjes worden gehaald, althans volgens de laatste prognoses: een begrotingstekort van 3.6% en een verdere daling van de schuldratio: van 96.6 naar 96.5%.

Maar dat goede nieuws wordt zwaar overschaduwd door de crisis in de eurozone. Met bovenop het toenemende risico op een "double dip", een tweede economische inzinking op de internationale markten, wanneer de landen tegelijk, overhaast aan het saneren gaan.

Die economische onzekerheid leidt tot onrust op de financiële markten. Wat zich ook uit in de rentelasten die overheden moeten betalen. België heeft (nog) niet de problemen waarmee een land als Griekenland kampt. Maar worstelt wel met vier handicaps:

- zijn hoge overheidsschuld (zie hoger). Daar staat weliswaar een naar internationale maatstaven zeer hoge spaarquote tegenover (het aandeel van het nationale inkomen dat wordt gespaard in plaats van geconsumeerd), samen met een relatief lage schuld van de gezinnen. Maar daar lijken de internationale financiers nauwelijks oog voor te hebben;

- België zit nu in de eurozone en heeft dus eigen munt meer. Wat dus betekent dat België, anders dan landen als het Verenigd Koninkrijk of de Verenigde Staten, niet meer bij machte is zijn concurrentievermogen te versterken door de munt te devalueren. Dat is een extra risico voor beleggers in Belgisch overheidspapier, waarvoor zij een prijs zijn gaan aanrekenen;
- de aanslepende regeringsvorming, verbonden met de communautaire spanningen, boezemt die beleggers ook al weinig vertrouwen in. Ook dat drijft de rentelasten op. Dat kon je goed waarnemen toen er eindelijk een doorbraak werd bereikt in het BHV-dossier. Dan zakte die rente ineens behoorlijk terug;
- zijn schaalgrootte: beleggers hebben sowieso wat meer vertrouwen in het schuld papier van grote landen.

Maar de crisis in de eurozone gaf ook de aanzet tot een versterkte coördinatie van het budgettaire en economisch beleid. Dat is de zogenaamde *economic governance*. De zes wetgevingsvoorstellen die voorlagen in het Europees parlement, het zogenaamde *sixpack*, kregen op 28 september 2011 hun beslag. Het sixpack machtigt de Europese commissie en daarbinnen vooral de harde Ecofin-filière (voor Economische en Financiële Zaken) om landen met een overdreven budgettair tekort of schuld aan de leiband te leggen, zware sancties bij wangedrag inbegrepen. Ook dat is een belangrijk nieuw element voor het Belgische begrotingsbeleid. De aanbevelingen die België al eind juni kreeg in het kader van de nieuwe middellangetermijnstrategie Europa 2020 zijn maar een voorproefje van de dictaten die we dreigen opgelegd te krijgen.

Saneren moet

Met het ACV hebben we de noodzaak van de sanering en in het bijzonder het herstel van het begrotingsevenwicht tegen 2015 nooit in twijfel getrokken. Zo'n sanering moet, om uiteenlopende redenen.

1. De sanering is een beveiliging tegen de terreur van de financiële markten. Hoe minder overheidsschuld, hoe minder rentelasten, hoe minder je bent overgeleverd aan de manisch-depressieve, respectievelijk speculatieve capriolen op de financiële markten.
2. Het is tegelijk een bescherming tegen de haviken van de Europese Ecofin-filière. Die zijn er in geslaagd binnen de Europese instanties het laken naar zich toe te trekken en meer en meer hun neoliberale doctrine op te dringen. Als België er niet in slaagt aan de Europese begrotingsnormen te voldoen, dan dreigt het onder curatele (voogdij) te komen staan, overgeleverd aan de dictaten van die *diehards*. En niet enkel wat betreft het saneringsbeleid. Maar als je niet oplet dwingen die België binnen de kortste keren ook de index, de centrale loonvorming, de algemeen verbindend verklaring van cao's, de arbeidsbescherming, de brugpensioenen, de pensioenleeftijd en de werkloosheidsverzekering op de schop te nemen. Onder het voorwendsel dat dit bijdraagt tot groei en werkgelegenheid. En dus ook goed zou zijn voor de openbare financiën en vertrouwen wekt naar de financiële markten.
3. De vergrijzingskosten beginnen nu wel degelijk toe te nemen, jaar na jaar. Tegen 2060 lopen de jaarlijkse kosten op tot 5.6% van het BBP, berekende de Studiecommissie voor de Vergrijzing voor in zijn jaarverslag voor 2011. Als daar nog eens de zware rentelasten bijkomen door een overdreven overheidsschuld, dreigt het mis te lopen. En dan beginnen ook de speculanten zich te roeren. Die beoordelen elk van de vergrijzende landen immers ook op hun vermogen om te gaan met hun vergrijzingsvraagstuk.

4. Rentelasten drukken de rest van de overheidsuitgaven weg. Hoe minder rentelasten, hoe meer beleidsruimte voor nieuw beleid. Nu, rentelasten (inmiddels al opgelopen tot 3,1 miljoen euro) zijn geen weggesmeten geld. Alleen verrijk je daarmee vooral de renteniers. Dat geld besteed je dus beter aan mensen die het echt nodig hebben en aan de bevordering van groei, werkgelegenheid, sociale bescherming en ecologische transitie.
5. De sociale zekerheid van de werknemers vertoont een zwaar structureel deficit. Voor 2010 en 2011 heeft de federale regering dat opgelost door een tijdelijke verhoging van de dotatie en bijkomend een fikse lening. Vanaf 2012 valt die dotatie weg. En vanaf 2012 moet die lening ook worden terugbetaald vanuit de sociale zekerheid. De laatste ramingen spreken voor 2012 van een deficit van ca. 3,9 miljard euro. En bij ongewijzigd beleid zal dit zich ook de jaren nadien aandienen. Als we dat deficit niet tot een oplossing brengen, dan is dat koren op de molen voor hen die het mes willen zetten in de sociale uitkeringen.

Slim saneren

Dus, saneren moet. Maar dan wel op verstandige wijze. Te snel saneren is niet slim. Want hoe je het draait of keert, sanering zuigt koopkracht weg uit de gezinnen en/of zuurstof uit te ondernemingen. En dat zet een domper op groei en werkgelegenheid. En als je niet oplet wordt dan nog eens versterkt door de schending van het consumenten- of investeringsvertrouwen.

Zodat je aan sanering best maar begint als de groei en werkloosheidsprognoses het toelaten. En dan liefst aan een tempo dat draaglijk is. Al is het een moeilijke afweging. Want te laat of te traag saneren, is ook niet goed voor het vertrouwen. Het is dus kwestie tussen die twee een goed evenwicht te vinden. Maar zo'n evenwichtsoefening, dat is in elk geval wat anders dan het wilde gedoe à la Kapitein Tuizentflood, van de Nero-strips, om er overal onbesuisd met het hakmes in te gaan.

Overigens: onderschat niet het belang van groei en werkgelegenheid voor de sanering zelf. Hoe meer groei en werkgelegenheid, hoe meer inkomsten. Minder uitgaven voor werkloosheid (en voor gelijkstellingen voor pensioen). En hoe sneller ook de schuld daalt in verhouding tot het BBP. Al plaatst dit de overheid natuurlijk ook voor een dilemma. Want investeren in groei en werkgelegenheid kost geld. En dus moet je daartoe beleidsruimte creëren. Ofwel door de sanering te vertragen. Ofwel door harder te saneren, en vervolgens een deel van het extrageld van inkomsten of van de opbrengst van extrabesparingen in te zetten voor investerings- en werkgelegenheidsplannen. Zoals Obama het nu voordoet in de Verenigde Staten, al moet hij dat nog wel door het Amerikaanse Congres krijgen.

Hoeveel saneren?

We hebben al ongeveer elk cijfer tussen 15 en 25 miljard euro gehoord, als globale inspanning naar 2015. Dat cijfer wisselt van instelling tot instelling. En dat wisselt van prognose tot prognose, ook door de bijzonder wispelturige financieel-economische omgeving.

Het laatste verslag van het monitoringcomité in opdracht van de regering, gewaagt van een saneringsinspanning van 23,8 miljard euro tegen 2015, waarvan 10,3 miljard al in 2012. Dat zou dan aan maatregelen veronderstellen :

- 9,5 miljard in 2012;
- In totaal 22,1 miljard tegen 2015

Die maatregelen leiden tot een spontane vermindering van de rentelasten, met 0,4% van het BBP tegen 2015, waardoor je aan de nodige 10,3 miljard (2012) of 22,1 miljard (2015) komt.

Want de uitgangshypothese moet zijn wat de situatie is bij ongewijzigd beleid. En zolang de wet niet is aangepast, voorziet die inderdaad een jaarlijkse groeinorm van 4.5% boven index.

Sociaal saneren

Met het Toekomstcongres van het ACV hebben we in oktober 2010 al de krijtlijnen getrokken voor de sanering, in het bijzonder met actualiteitsresolutie 6:

- eerst en vooral hen laten betalen die verantwoordelijk zijn voor de financiële crisis en zij die in het verleden het minst hun deel hebben gedaan: de financiële wereld, de speculanten, de vermogenden, de fraudeurs;
- eerst en vooral de inkomstenkant versterken en niet blindweg in de uitgaven snijden;
- bij alle inspanningen bewaken dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen (op het ACV-Congres hebben we dat de "sterkeschoudertoets" genoemd);
- ontzien van de zwaksten, in het bijzonder de lage (reële) inkomens en de uitkeringsgerechtigden.

Die vier randvoorwaarden zijn uiteraard onderling verweven. In het bijzonder moet je beseffen dat sociaal saneren niet zal lukken als men de inkomstenkant blijft ontzien. De sanering zal ongemeen pijnlijk zijn als alleen maar aan de uitgavenkant wordt gesabeld. Want dan wordt de kans veel groter dat je dan de mensen met een lager inkomen treft. Omdat die de sociale zekerheid en de collectieve voorzieningen veel meer van doen hebben. Nochtans is zo'n eenzijdige sanering aan de uitgavenkant wat de Belgische politici vandaag t' allen kante wordt voorgehouden, vanuit IMF, OESO, Europese Centrale Bank, Nationale Bank van België, Hoge Raad voor Financiën, de Belgische economische goegemeente ook. En trouwens nu ook terug te vinden in de Europese aanbevelingen naar België in het kader van de Europa 2020 strategie.

Voor een rechtvaardige sanering mag de kant van de ontvangsten dus niet buiten schot blijven. Niet in het minst omdat een deel van het begrotingsprobleem ook werd veroorzaakt door een rist ongecontroleerde lastenverlagingen en door een onaanvaardbare fiscale laksheid. Naast de problemen die zich ook stellen inzake loon- en bijdragefraude.

Het is opvallend hoe weinig die eenzijdige focus op uitgavenbesparingen in vraag wordt gesteld. Want zo op het eerste zicht zou het toch geen verschil mogen maken. Of je nu hakt in een overheidssubsidie aan een bedrijf of je verhoogt de belasting op dat bedrijf, wat is het verschil? In de beide gevallen trek je zuurstof uit dat bedrijf (of overdreven winsten zullen sommigen zeggen). En of je nu de uitkering van een werkloze vermindert of de belasting op die uitkering verhoogt? Veel succes ermee om aan die werkloze diets te maken dat er een wezenlijk verschil is. Of neem bijvoorbeeld de belastingkorting voor energiebesparing of de RSZ-korting voor hoge lonen. Dat zijn beide uitgaven in het jargon, het ene een fiscale uitgave, het andere een parafiscale uitgave. Indien je die schrapt, dan ben je wel aan het hakken in overheidsuitgaven, maar in één beweging de belastingen aan het verhogen. Dus op het eerste zicht is dat onderscheid tussen uitgaven en inkomsten niet zo relevant.

Nu, het eerste zicht is altijd bedrieglijk. Dat lesje hebben de economen met de financiële crisis wel geleerd. Hopen we toch. Alleen lijkt het tweede zicht weinig overtuigend. Neem het hele argumentarium van het Internationaal Muntfonds, gebaseerd op een analyse van vroegere nationale saneringsprogramma's. De conclusies zijn hun eigen leven gaan leiden. Maar het IMF geeft zelf aan dat die conclusies zijn opgebouwd op basis van landen met een eigen munt, dus sowieso met een korreltje zout moeten worden genomen voor de landen van de eurozone.

En dat in hun analyse vooral saneringsprogramma's werden opgenomen met verhoging van de indirecte belastingen. Dat zijn de nu precies de saneringsprogramma's die je best vermijdt, zeker vanuit sociaal oogpunt, omdat ze de laagste inkomens relatief zwaarder treffen. En dus kennelijk ook vanuit economisch oogpunt. Hetgeen het verhaal van de voorstanders van uitgavenbesparingen nog ongeloofwaardiger maakt. Want, zeggen die

- lees het laatste regentenverslag van de Nationale Bank (uit protest niet ondertekend door de regenten van vakbondszijde) en lees de Europese aanbevelingen naar België
- als je al zo dom bent belastingverhogingen te overwegen, doe het dan via verhoging van de indirecte belastingen. Of, in zijn ecologische variant, verzwaring van de milieufiscaliteit ,wat – als je daar onzorgvuldig mee omgaat - op hetzelfde neerkomt.

Al moeten we erkennen dat het debat de laatste maanden genuanceerder is geworden. In meer en meer landen is sprake van een extrabelasting op de rijken. De idee van een taks op financiële transacties rukt op, zeker nu Commissievoorzitter Barroso ze heeft voorgesteld als eigen Europese inkomst in het Europees Parlement. Een hogere belasting op vermogens, op inkomens uit vermogen, op meerwaarden ook, is geen taboe meer.

Het viel trouwens op dat er zelfs vanuit bepaalde werkgeverskringen en vanuit kringen van beleggers en vermogenden heel af en toe behoorlijk genuanceerde reacties waren op de voorstellen van Di Rupo inzake een hogere belasting op vermogens en op inkomens uit vermogen.

Al blijft langs werkgeverszijde en ter rechterzijde toch nog vooral het mantra doorwegen dat de belastingdruk niet omhoog kan. Is dat zo? Is er een soort van natuurwet of economische wet die stelt wat de maximale belastingsdruk is?

Uiteraard is de belastingdruk een factor in het concurrentievermogen. Maar is dat een doorslaggevende factor? Dat is in elk geval niet af te leiden uit de internationale hitparades van het concurrentievermogen, met prominent vooraan de Scandinavische landen, met nochtans een bijzonder hoge belastingdruk.

Uiteraard blijft het een opgave de belastingdruk te beheersen. Het is echter maar de vraag voor wie die belastingdruk te hoog is. Dat je, vanuit werkgelegenheidsoogpunt, voorzichtig moet omspringen met hogere lastentarieven op arbeid, dat is zonneklaar. Net zoals je naar de bedrijven best oog blijft hebben voor een investeringsvriendelijk klimaat. Maar daarmee eindigt het verhaal van meerbelasting niet. Omdat tal van wegen open blijven liggen.

Wat dat betreft heeft het ACV tal van voorstellen en ideeën klaar liggen. Met nadruk op diegenen waarvan we vinden dat ze totnogtoe onvoldoende bijdroegen. Die werden de afgelopen weken gebundeld in een nieuwe brochure: rechtvaardige fiscaliteit. In dit dossier gaan we die niet meer een voor een uit de doeken doen. Maar kernachtig weergegeven komen de saneringsvoorstellen in die brochure op het volgende neer:

- een progressieve vermogensbelasting (met een vrijstelling van de eerste 500.000 euro) die grote vermogens meer laat bijdragen;
- een bijdrage op het vermogensrendement door een eerlijke belasting van meerwaarden;
- een vermogenskadaster dat een eerlijke belasting mogelijk maakt;
- groepering van fiscale aftrekken in zogenaamde korven, met het oog op een gelijkmatige verdeling van de aftrekken over alle inkomsten. Zodat ieder inkomen van de fiscale voordelen kan genieten, zeker de lagere inkomens, en niet enkel de hogere;
- een heroverweging van fiscale en parafiscale uitgaven, vanuit het dubbel oogpunt van doelmatigheid en rechtvaardigheid;
- een sterkeschoudertoets die bij iedere maatregel rekening houdt met de werkelijke bijdragecapaciteit;
- een nieuwe manier van berekening van het huwelijksquotiënt, met voor iedereen eenzelfde forfaitaire aftrek;
- een herziening van de notionele intrestaftrek in de vennootschapsbelasting, waarvan de uitgaven vandaag de pan uit swingen, met onvoldoende batig effect op de werkgelegenheid;
- afschaffing van de verlaagde tarieven van de vennootschapsbelasting voor KMO's;
- strijd tegen de vervennootschappelijking: door verhoging van de verplichte (minimum)bezoldiging van bedrijfsleiders en verhoging van het vereiste minimumkapitaal voor de oprichting van een vennootschap; eventueel ook door personenbelasting te heffen op de winsten van vennootschappen met slechts één aandeelhouder;
- kordate aanpak van de fiscale fraude;
- een kilometerheffing voor vrachtwagens, in samenspraak met de buurlanden;
- de accijnzen op diesel en benzine beter op elkaar af te stemmen, mits een in de tijd gespreide toepassing en rekening houdend met eventuele toekomstige prijzensprongen;
- heffing op vliegtickets, zowel nationaal als internationaal, plus een heffing per tonkilometer voor de vracht, die ervoor zorgt dat de kosten van de CO²-uitstoot worden geïnternaliseerd;
- grondige herziening van de regeling voor bedrijfswagens;
- en een meer efficiënte belastingadministratie.

Met bovenop een reeks voorstellen om de fiscale fraude en ontwijking op Europees en internationaal vlak aan te pakken. En eindelijk ook te komen tot een meer gecoördineerd Europees beleid, en een sluitend verbod op fiscale paradijzen. Maar dat zou ons hier te ver leiden. Behalve voor één element: de Europese taks op de financiële transacties. In de vroegere voorstellen had dat niks te maken met sanering. Omdat die inkomsten moesten dienen voor de financiering van internationale projecten, zoals de ontwikkelingssamenwerking. Inmiddels zien landen er ook een mogelijkheid in om hun begrotingen te ontlasten. Met de taks op de financiële transacties bezorg je Europa eigen middelen. En dat laat dan toe om de bijdrage van elk land, dus ook van België, aan Europa te verminderen. Met als "neveneffect" dat je zo ook de speculatie wat afremt.

Als ACV hebben we diverse voorstellen hebben om de sociale fraude beter aan te pakken. Dat wordt al te vaak herleid tot uitkeringsfraude. Nu, precies op dat vlak gebeuren al veel inspanningen. Wat achterblijft is de strijd tegen ontduiking en ontwijking van lonen en bijdragen. Met als prioriteiten onder meer:

- . invoering van de hoofdelijke aansprakelijkheid van aannemers voor de lonen die de onderaannemers uitbetalen;
- . invoering van een stelsel van elektronische werfmelding, eerst in de bouw, nadien uit te breiden tot andere risicosectoren;
- . een actievere strijd tegen de schijnzelfstandigheid, op basis van een beter wettelijk en reglementair kader;

Eigenlijk is het evident dat we op intelligente wijze de belastingdruk trachten op te trekken. Om de doodeenvoudige reden dat ons type samenleving en de samenleving waar we voor staan, met zijn sterk vergrijzende bevolking, nu eenmaal meer solidariteit vergen. Uiteraard moet je er naar streven de afhankelijkheidsratio (aantal niet-actieven op aantal actieven) binnen de perken te houden, door een stijging van de werkzaamheidsgraad, richting de 75 % die Europa 2020 vereist (voor de leeftijdsgroep van 20 tot 64 jaar). Maar dan nog zal de verhouding inactieven/actieven sterk blijven toenemen. Zodat je niet ontsnapt aan de uitdaging van herfinanciering van de structurele solidariteit. Overigens, betekent dit dat we met zijn allen moeten inleveren? Neen, alleen dat we toelaten dat een groter deel van de groei wordt afgeroomd voor de financiering van collectieve voorzieningen.

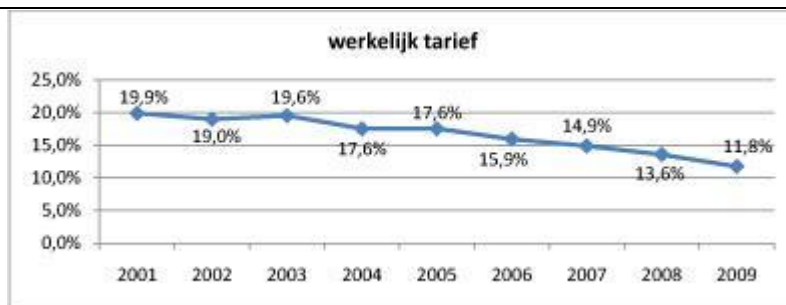
Overigens, in hoeverre gaat het om voorstellen tot verhoging van de belastingdruk? Vele van onze voorstellen zijn enkel gericht op een zeker herstel van de belastingdruk. Neem het voorbeeld van de vennootschapsbelasting dat we al uitgebreid aan bod brachten in onze zomerblog (zie kader).

7,6 miljard minder vennootschapsbelasting te betalen door de bedrijven

Belastingverschrompeling

Bedrijven moeten op hun winst 33,99% belastingen betalen. In theorie. Want de belastbare basis kan wel verminderd worden door bewezen kosten en allerlei fiscale steunmaatregelen. Op die manier krijg je een lager werkelijk tarief. Sinds enkele jaren kan je de belastbare basis nog bijkomend verminderen, met de zogenaamde notionele interest. Dat is een fictieve rente die wordt berekend op het eigen vermogen. Onder meer daardoor zijn heel wat bedrijven er in geslaagd ver onder het theoretische tarief van 33,99% te duiken, soms zelfs geheel te ontsnappen aan vennootschapsbelasting.

Ministers van Financiën Reynders bezorgde recentelijk de allerlaatste cijfers voor de periode 2001-2009. Het gaat om het gemiddelde werkelijke belastingtarief op de winst. Daarin zie je dat de bedrijven al in 2001 ver onder de 33,99% zaten. Het werkelijke tarief bedroeg toen 59% van het theoretische tarief. Sindsdien is het van kwaad naar erger gegaan (zie grafiek). Met voor het laatst beschikbare jaar een absoluut dieptepunt: een gemiddeld werkelijk tarief van nog amper 11,8%. Dat is nog slechts 35% van het theoretische tarief.

35% van de saneringsinspanning

Voor 2009 komt Reynders uit op een gemeenschappelijk positief resultaat voor de bedrijven van 93.956.000.000 euro. Stel dat de bedrijven daarop nog altijd 19.9% belasting op hadden betaald en geen 11.8%, dan zou de overheid 7.643.244.000 euro meer in het laatje hebben gekregen. Dat kunt u zelf narekenen. 7,64 miljard, dat is 35% van de saneringsinspanning van 22 miljard waarvan nu sprake is bij de regeringsonderhandelingen.

Zowel Europa als de internationale instellingen vragen dat België vooral de lasten op arbeid zou verminderen. België deed precies het tegendeel: de lasten op kapitaal zwaar verminderen. Het IMF wees er eerder op al dat zulks conflicterende doelstellingen zijn, die de werkgelegenheid dreigen te schaden. Want om werkgelegenheid te creëren moet je de inzet van arbeid goedkoper maken in vergelijking met de inzet van kapitaal. En België doet precies het omgekeerde.

Fiscaal stuwmeer

Die massieve fiscale aderlating is natuurlijk een samenspel van factoren. Maar de invoering van de notionele intrestaftrek is er ongetwijfeld een bijzonder belangrijk onderdeel van. Dat nog belangrijker dreigt te worden nu zich doorheen de crisis een stuwmeer heeft gevormd van overdraagbare aftrekken. Hoezo? bedrijven die verlies maken kunnen nu geen notionele interest inbrengen. Ze hebben geen winst, dus ze betalen geen belasting, en dus hebben ze niets aan een aftrek nu. De wetgever heeft er echter voor gezorgd dat ze naderhand, zodra ze terug winst maken, toch die notionele interest kunnen gebruiken en een belastingaftrek kunnen doen. Maar dat betekent wel dat de Staat de economische crisis nog jaren zal uitzweten. Dirk Vandermaelen (sp.a) heeft op basis van een parlementaire vraag van minister Reynders te horen gekregen dat de overdraagbare notionele interest voor aanslagjaar 2009 opliep tot 5,4 miljard, wat enorm is. Dat betekent dat de fiscus nu al weet dat al deze overdrachten haar ongeveer bijkomend 1,8 miljard gaan kosten in de nabije toekomst (rendement van een belastingaftrek van 5,4 miljard in vennootschapsbelasting).

We hebben met het ACV nooit gepleit voor een afschaffing van de notionele intrestaftrek. Maar het moet toch voor iedereen duidelijk zijn dat het huidige mechanisme, met een saneringsinspanning van 22 miljard voor de boeg, onhoudbaar is. Zulks is niet te verdedigen naar de werknemers en niet-actieven die de pijnlijke maatregelen van de sanering aan den lijve gaan voelen.

Slim spenderen

Betekent dit dat niks kan gebeuren aan de uitgavenkant? Dat ook weer niet. Belasting- en bijdragebetalers verwachten dat hun geld zo oordeelkundig mogelijk wordt besteed. Dat verwachten zelfs zij die hun job hebben te danken aan die belastingen en bijdragen. Beleidsveld per beleidsveld zal moeten bekeken worden waar kan gerantsoeneerd worden. Op voorwaarde maar dat het met de nodige intelligentie en zorgvuldigheid gebeurt, met het ontleedmes dus en niet met de botte hakbijl. Niet met de botte kaasschaaf, om keuzes en het daaraan gekoppelde politieke gekrakeel uit de weg te gaan. Niet met betwistbare econometrische formules, om uit te komen op een lineaire afslankingskuur. Want zulks kan alleen maar leiden tot een ontwrichting van de collectieve dienstverlening.

We geven vier voorbeelden.

Van de overheid en zijn instellingen en bedrijven mag verwacht worden dat ze efficiënt worden gerund. Niet dat je daarvoor zo nodig de efficiëntiemaatstaven van de commerciële sector moet overplanten. Want de doelstelling van de overheid is wel wat anders dan louter winstgerichtheid. Maar een discussie over een welbegrepen efficiëntieverhoging mag je niet uit de weg gaan. Al is dat iets geheel anders dan de slogans die circuleren over een radicale vermindering van het aantal ambtenaren, een stop op bijkomende overheidsuitgaven, lineaire verminderingen van ambtenaren of budgetten... Neen, dat vereist dat je onderdeel per onderdeel analyseert hoeveel effectieven nodig zijn en waar efficiëntieverbetering mogelijk is. En dan zal je snel vaststellen dat je, tenzij je echt radicaal wil hakken in de dienstverlening aan de burgers en de bedrijven, ook niet ver komt in de besparing. Ook omdat tegenover elke dienst die het met een mannetje minder kan, ook een dienst staat die snakt naar meer volk. Ander voorbeeld: de gezondheidszorg. Dat die groeinorm van 4.5% boven gezondheidsindex budgettair onhoudbaar is, daar is (bijna) iedereen van overtuigd. En dat je de feitelijke uitgavengroei kunt verminderen zonder te raken aan de patiënten, het personeel en de volksgezondheid, dat ziet (ongeveer) iedereen ook wel.

Zolang je maar niet overdrijft. Want dat is het wat Di Rupo in zijn formateursnota doet, met een nieuwe groeinorm van 2% boven index. Die is sowieso te krap. En ofwel is die onhaalbaar, en dat moet het globaal beheer van de sociale zekerheid gaan bijpassen, zulks vanuit de middelen die eigenlijk zijn voorzien voor de vervangingsinkomens. Ofwel wil men die toch per se halen, maar dat zal niet kunnen zonder schade te berokkenen aan patiënten, personeel en volksgezondheid.

Of neem het debat over de ambtenaren. Die zijn een favoriete schietschijf van de *diehards* van het besparingsbeleid. Wat bereik je echter met een harde norm dat het aantal ambtenaren naar omlaag moet. Dan gaan die diensten, geconfronteerd met de organisatorische en maatschappelijke noden, personeel en diensten inkopen op de markt. Net zoals in de privé-sector bedrijven voor de schone ogen van het hoofdkwartier de personeelskosten omlaag trekken door te gaan *outsourcen*. Want dan moet je geen loon meer betalen, maar gewoonweg een factuur betalen. Is dat beter? Is dat goedkoper? We hebben voldoende voorbeelden die aangeven dat dit de overheidsuitgaven de hoogte injaagt, zonder navenant betere diensten te krijgen. Hoe doelmatig is de commercialisering van almaar meer diensten van algemeen belang, van de begeleiding van werklozen tot de thuiszorg aan bejaarden via de dienstencheques überhaupt geweest? Wat wel zeker is, is dat een stuk belastinggeld zo werd versast naar de aandeelhouders van die commerciële voorzieningen. Dat zou minder een probleem zijn moest dit gecompenseerd worden door een betere output. Dat soort toetsing wordt echter nauwelijks gemaakt.

Nog zo'n ongenueanceerd debat: de dienstencheques. Dat is een zware groeipost op de begroting van de sociale zekerheid. Met een jaarlijkse groei die zelfs serieus boven de groeionorm voor de gezondheidszorgen zit. (Bijna) iedereen beseft dat dit onhoudbaar is. En dat het stelsel slachtoffer wordt van zijn eigen succes als dit zo ongebreideld blijft toenemen. Afschaffen dan maar? Of botweg de prijs verhogen of de fiscale aftrek afschaffen? Of radicaal beperken tot de lage inkmens? Onze benadering is veel genuanceerder dan dat. Dat hebben we in één van onze zomerblogs goed proberen weer te geven, tegen alle mediageweld in (zie kaderstuk)

Dienstencheques: bomen groeien niet tot de hemel

De dienstencheques staan volop in de belangstelling. Eerst nadat De Morgen één element uit mijn rentree-interview uitvergrootte en de rest van de media daar op sprong. Later volgde de lancering van een nieuw HIVA-rapport over het gebruik van dienstencheques in de Vlaamse welzijnssectoren, met een pleidooi om de dienstencheques vooral daar in te zetten.

Dienstencheques onhoudbaar

Uiteraard hebben de dienstencheques hun nut. Heel veel laaggeschoolden, vooral vrouwen, zijn daardoor aan de slag kunnen gaan. In mindere mate heeft het een deel van het zwart- of grijswerk gewit. En voor de gezinnen die er gebruik van maken is het een onbetwistbare steun. Zeker ook als daardoor arbeid en gezin gemakkelijker kunnen worden gecombineerd.

Maar zoals een vroeger HIVA-onderzoek in samenwerking met het ACV al eerder titelde: de bomen groeien niet tot in de hemel. Inmiddels is het budget van de dienstencheques opgelopen tot 2,2 miljard. En bij ongewijzigd beleid zal dat budget alsmaar verder oplopen. Dat in tijden waarin de sociale zekerheid zwaar onder vuur ligt.

Als we nu niet doordacht ingrijpen, dreigt het hele systeem van dienstencheques budgettair te imploderen. Het is dan ook al te doorzichtig hoe de uitzendbureaus beginnen te chanteren met banenverlies, nu ze hun fraaie winstmarges op de dienstencheques bedreigd zien. Niets doen zal nog veel meer banen in de sector kosten.

Weg van het minste kwaad

Het ACV stelt voor de kostprijs van een dienstencheque op 7,5 euro te houden. Het ACV vraagt wel om de fiscale aftrek te laten verminderen naarmate het inkomen stijgt.

Is dat pijnlijk? Uiteraard is dat pijnlijk. Niemand betaalt graag meer. Maar laat ons ook serieus blijven. Hoeveel klanten zullen er afhaken als het bedrag van de fiscale aftrekbaarheid aangepast wordt in functie van het gezinsinkomen? De verhoging van de kostprijs die daar het gevolg van is, is veel te klein. Bovendien zit die prijs dan nog steeds, zij het met regionale verschillen, ver beneden de kostprijs op de zwarte of grijze markt.

Het ACV is ook geen voorstander van de beperking van de dienstencheques tot de lage inkomens. Ook gezinnen met een beter inkomen moeten van de dienstencheques kunnen genieten. Ook deze moeten toegang kunnen hebben tot de maatregelen om de combinatie van arbeid en gezin te vergemakkelijken. Met het ACV hebben we eerder

deze zomer al gewaarschuwd voor zogenaamde inkomensvallen, als teveel voordelen enkel worden voorbehouden voor de lage inkomens. Die lage inkomens verliezen dan ook teveel voordelen eens hun inkomen verbetert.

Geen commercialisering van de zorg

En waar we zeker geen voorstander van zijn is het voorstel dat werd gedaan om de dienstencheques vooral te gaan gebruiken in de zorgsectoren. Zoals ACV Voeding & Diensten al aangaf, wakkert dit alleen maar de verdere commercialisering van de zorg in de hand. Het ACV trekt in de zorgsector voluit de kaart van reguliere tewerkstelling met daarvoor opgeleide werknemers.

Het is ook al te gemakkelijk voor de Gemeenschapsoverheden om hun verantwoordelijkheid voor de uitbouw van de zorg aan bejaarden en personen met een handicap via de dienstencheques af te wentelen op de federale overheid. Die federale overheid moet al de volledige kosten van de vergrijzing dragen, gaf de Studiecommissie voor de Vergrijzing in juni nog maar eens aan. Bovenop nog eens de factuur betalen van de Gemeenschappen maakt dat nog moeilijker houdbaar. Precies het omgekeerde moet gebeuren: omzetting in de dienstencheques in reguliere werkgelegenheid in de niet-commerciële zorg, gesubsidieerd via de normale kanalen.

Uitkeren of investeren?

Inmiddels worden we ook geconfronteerd met een ander type vooringenomenheid. Alles wat opgaat aan overheidsinvesteringen (economie, innovatie, onderwijs, opleiding, infrastructuur...) is goed. Alles wat opgaat aan sociale bescherming (bij werkloosheid, ziekte, pensionering,...) is slecht. Wat binnen België nog eens wordt aangewakkerd door de verdedigingsreflexen vanuit Gewesten en Gemeenschappen, zowel aan Vlaamse als aan Franstalige kant. Want ze willen oh zo graag investeringsregeringen zijn. En zitten de investeringsuitgaven niet vooral bij Gewesten en Gemeenschappen: innovatie, opleiding, onderwijs, milieu-investeringen... ? Daarin snoeien bezwaart de toekomst, wordt gesteld. Op hoofdlijnen is die redenering bezwaarlijk betwistbaar. Maar ze mag er niet toe leiden dat Gewesten en Gemeenschappen weigeren hun deel te doen in de sanering. Want wat blijft anders over aan de uitgavenkost om te saneren: vooral de sociale bescherming en daarbinnen vooral de sociale zekerheid. Alsof dat de toekomst niet bezwaart. Alsof je daar dan wel veel ruimte hebt. En alsof al die zogenaamde investeringsuitgaven allemaal zo doelmatig zijn.

Samen saneren

Met bovenvermeld spanningsveld zie je ook hoe sterk die sanering verweven zit met de staatshervorming. Dat laatste debat is toch al voor iets goed geweest, met name dat het ook heeft geleid tot een debat over de herverdeling van de financiële middelen. En dus niet enkel over een herverkaveling van de bevoegdheden. Maar je ziet hoe de Gewesten en Gemeenschappen inmiddels hun stekels rechten. En hoe zeer de meeste politici, regionale zowel als nationale, Vlaamse zowel als Franstalige, het regionale hemd nader achten dan de federale rok. Dat verbaast nog het meest van die politici die zich altijd hebben opgeworpen tot de sterkste verdedigers van de federale solidariteitsmechanismen en in het bijzonder van de sociale zekerheid. Want hoe je het draait of keert, een staatshervorming waar de federale overheid verarmd uitkomt, dreigt tot een verarming te leiden van hen die de sociale bescherming meest van doen hebben.

Ook dat willen we als ACV bewaken, dat elke entiteit correct zijn deel doet. In plaats van de volledige inspanning af te wentelen op de federale regering, met alle risico's van dien voor de sociale zekerheid.

Meer nog: de staatshervorming moet voor ons leiden tot een nieuwe verdeling van bevoegdheden en middelen, die de nodige garanties biedt voor de federale overheid om de vergrijzingskosten te kunnen blijven dragen en ruimer de sociale zekerheid te blijven financieren. Is dat uit liefde voor het federale? Neen, dat is uit zorg voor hen die afhankelijk zijn van die sociale zekerheid. En vroeg of laat zijn we dat allen.